

Średnia arytmetyczna

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Galeria zdjęć interaktywnych](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Średnia arytmetyczna

Źródło: dostępny w internecie: pikrepo.com, domena publiczna.

Czy wiesz, że w czasie II wojny światowej alianci spisywali numery seryjne zdobytych czołgów niemieckich? Dzięki analizie statystycznej tych numerów, mogli statystycznie oszacować wielkość miesięcznej produkcji czołgów i innych elementów sprzętu wojskowego. Po wojnie stwierdzono, że wyniki, które w ten sposób uzyskano były znacznie dokładniejsze niż dane dostarczone przez wysoko wyszkolonych wywiadowców i obserwacje lotnicze.

Ta anegdota zapewne utwierdziła Cię w przekonaniu, jak ważną dziedziną wiedzy jest statystyka i z przyjemnością zapoznasz się z materiałem, który dotyczy średniej arytmetycznej – jednego z najważniejszych pojęć statystycznych.

Twoje cele

- Obliczysz średnią arytmetyczną zestawu danych uporządkowanych oraz danych nieuporządkowanych.
- Wyodrębnisz własności badanego zestawu danych, na podstawie obliczonej średniej.

Przeczytaj

Parametry statystyczne

Dane statystyczne przedstawione w postaci uporządkowanego szeregu statystycznego, tablic bądź wykresów, można poddać analizie, której zadaniem jest wykrycie prawidłowości i związków zachodzących w badanej zbiorowości, co w konsekwencji może posłużyć do ustalenia przyczyn kształtowania się danego zjawiska.

Do analizy danych wykorzystywane są **parametry statystyczne** (zwane też miarami statystycznymi lub charakterystykami liczbowymi).

Do podstawowych parametrów opisujących strukturę zbiorowości statystycznych należą miary tendencji centralnej (np. **średnia arytmetyczna**, średnia ważona, dominanta) i miary rozproszenia (np. wariancja, odchylenie standardowe).

Miary tendencji centralnej (zwane miarami średnimi, przeciętnymi) charakteryzują przeciętny poziom badanego zjawiska. Przyjmują takie wartości, wokół których skupiają się wszystkie pozostałe wartości badanej cechy statystycznej. Są to miary mianowane, wyznaczone dla cech mierzalnych.

Miary rozproszenia (miary rozrzutu, odchylenia, dyspersji) informują jakie są różnice między poszczególnymi wartościami jednostek statystycznych, a ich wartością średnią. Pokazują stopień zróżnicowania między sobą jednostek statystycznych pod względem badanej cechy.

Średnia arytmetyczna

Średnia arytmetyczna (zwana też krótko średnią) jest jedną z miar tendencji centralnej, umożliwiającą formułowanie obiektywnych wniosków dotyczących zebranych **danych liczbowych**.

Definicja: Średnia arytmetyczna

Średnią arytmetyczną liczb $x_1, x_2, \dots, x_n$ nazywamy liczbę $\bar{x}$ określoną wzorem

$$\bar{x} = \frac{x_1 + x_2 + \dots + x_n}{n}$$

Średnia arytmetyczna może przyjmować wartości, nie występujące w badanym zbiorze danych. Jest wielkością mianowaną, czyli jest wyrażona w takich samych jednostkach jak badana cecha.

Przykład 1

Pewien zakład pracy zatrudnia 4 pracowników. W maju pracownicy przepracowali odpowiednio: 160 godzin, 220 godzin, 140 godzin, 180 godzin. Obliczymy średnią godzin przepracowanych w maju przez jednego pracownika.

Rozwiązanie:

Zbiorowość statystyczną tworzą pracownicy zakładu pracy. Jest 4 pracowników, zatem liczba jednostek statystycznych to $n = 4$.

Badana cecha to liczba przepracowanych godzin. Wartości tej cechy:

$$x_1 = 160 \text{ godzin}, x_2 = 220 \text{ godzin}, x_3 = 140 \text{ godzin}, x_4 = 180 \text{ godzin}.$$

Wykonujemy obliczenia, podstawiając wyznaczone liczby do wzoru na średnią arytmetyczną.

$$\bar{x} = \frac{160+220+140+180}{4} = \frac{700}{4}$$

$$\bar{x} = 175 \text{ godzin}$$

Odpowiedź:

Średnio w maju pracownik przepracował 175 godzin. Dwóch pracowników przepracowało mniej godzin, a dwóch więcej od średniej.

Obliczając średnią arytmetyczną, należy uwzględnić wszystkie wartości danego zbioru. Oznacza to, że zmiana któregośkolwiek z elementów zbioru danych prowadzi do zmiany wartości średniej.

Należy przy tym pamiętać, że **średnia arytmetyczna** nie może przyjmować wartości niższej niż najmniejsza wartość badanej cechy oraz wyższej niż największa wartość badanej cechy.

Przykład 2

Średnie miesięczne wynagrodzenie w firmie zatrudniającej 9 pracowników wynosiło 3600 zł. Zatrudniono nowego pracownika i teraz średnie miesięczne wynagrodzenie wzrosło o 5%. Obliczymy ile zarabia nowo zatrudniony pracownik.

Rozwiązanie:

Oznaczmy:

x_1 zł – zarobki pierwszego pracownika,

x_2 zł – zarobki drugiego pracownika,

...

x_9 zł – zarobki dziewiątego pracownika,

x_{10} zł – zarobki dziesiątego, nowo przyjętego pracownika.

Wtedy:

$$\frac{x_1+x_2+\dots+x_9}{9} = 3600$$

Stąd:

$$x_1 + x_2 + \dots + x_9 = 32400$$

Po zatrudnieniu nowego pracownika średnia arytmetyczna zarobków wzrosła i wynosi teraz:

$$105\% \cdot 3600 = 3780 \text{ zł}$$

Podstawiając uzyskane dane do wzoru na średnią arytmetyczną, wyznaczymy wynagrodzenie nowo zatrudnionego pracownika.

$$\frac{x_1+x_2+\dots+x_9+x_{10}}{10} = 3780 \quad | \cdot 10$$

$$x_1 + x_2 + \dots + x_9 + x_{10} = 37800$$

$$32400 + x_{10} = 37800$$

$$x_{10} = 5400 \text{ zł}$$

Odpowiedź:

Nowo zatrudniony pracownik zarabia 5400 zł.

W niektórych przypadkach średnią możemy obliczyć korzystając z tego, że jeżeli każdą z liczb $x_1, x_2, \dots, x_n$ zwiększymy (lub zmniejszymy) o liczbę k , to średnia zwiększy się (lub zmniejszy) również o liczbę k .

Przykład 3

Obliczymy średnią arytmetyczną liczb: 16, 15, 18, 24, 26, 19, 22.

Rozwiązanie:

Zauważmy, że wszystkie liczby z rozważanego zestawu są „bliskie” liczbie 20.

Zapisujemy więc każdą z tych liczb w postaci sumy (różnicy), której jednym ze składników jest liczba 20.

$$16 = 20 - 4$$

$$15 = 20 - 5$$

$$18 = 20 - 2$$

$$24 = 20 + 4$$

$$26 = 20 + 6$$

$$19 = 20 - 1$$

$$22 = 20 + 2$$

Obliczamy średnią arytmetyczną tak zapisanych liczb.

$$\bar{x} = \frac{(20-4)+(20-5)+(20-2)+(20+4)+(20+6)+(20-1)+(20+2)}{7}$$

$$\bar{x} = \frac{7 \cdot 20 + (-4-5-2+4+6-1+2)}{7}$$

$$\bar{x} = 20 + \frac{-12+12}{2} = 20 + 0 = 20$$

Odpowiedź:

Średnia arytmetyczna zestawu podanych liczb jest równa 20.

Niech A i B będą zbiorami dwóch różnych danych liczbowych. Średnia $\bar{x}_A$ niech będzie średnią arytmetyczną liczb ze zbioru A , średnia $\bar{x}_B$ niech będzie średnią arytmetyczną liczb ze zbioru B .

Niech C będzie zbiorem utworzonym ze wszystkich liczb zbioru A i zbioru B oraz $\bar{x}$ niech będzie średnią liczb ze zbioru C . Wtedy średnia arytmetyczna liczb $\bar{x}_A$ i $\bar{x}_B$ nie musi być równa liczbie $\bar{x}$.

Przykład 4

W grupie znajomych są 3 kobiety i 5 mężczyzn. Każda z kobiet ma 18 lat. Natomiast każdy z mężczyzn ma 20 lat.

Średnia wieku kobiet wynosi więc 18 lat, a mężczyzn 20 lat. Czy z tego wynika, że średnia wieku całej grupy jest równa $\frac{18+20}{2} = 19$ lat?

Obliczmy:

$$\frac{18+18+18+20+20+20+20+20}{3+5} = \frac{154}{8} = 19,25$$

Otrzymaliśmy inny wynik, gdyż liczba kobiet nie była równa liczbie mężczyzn!

Dotychczas określaliśmy średnią arytmetyczną zestawu danych przedstawionego w postaci szeregu indywidualnego, teraz pokażemy, jak można wyznaczyć średnią liczb zapisanych w postaci szeregu rozdzielczego punktowego.

Przykład 5

Piotrek obliczył, że na 15 początkowych stronach książki, którą czyta, znajduje się następująca liczba wierszy: 30, 26, 26, 32, 26, 26, 30, 30, 24, 32, 26, 26, 24, 30, 32.

Obliczymy średnią liczbę wierszy na jednej stronie tej książki.

Rozwiązanie:

I sposób:

Obliczamy średnią, korzystając z danych indywidualnych.

$$\bar{x} = \frac{30+26+26+32+26+26+30+30+24+32+26+26+24+30+32}{15}$$

$$\bar{x} = \frac{420}{15} = 28$$

II sposób:

Zapisujemy dane w postaci szeregu rozdzielczego.

Argumenty i Wartości				
Liczba wierszy na stronie	24	26	30	32
Liczba stron	2	6	4	3

Zauważmy, że sumę wierszy możemy teraz obliczyć jako sumę iloczynów liczb wierszy na stronie i liczb stron.

$$24 \cdot 2 + 26 \cdot 6 + 30 \cdot 4 + 32 \cdot 3 = 420$$

Obliczamy średnią.

$$\bar{x} = \frac{420}{15} = 28$$

Odpowiedź:

Średnia liczba wierszy na 15 początkowych stronach książki wynosi 28.

Słownik

średnia arytmetyczna

średnia arytmetyczna liczb $x_1, x_2, \dots, x_n$ to liczba $\bar{x}$ określona wzorem

$$\bar{x} = \frac{x_1+x_2+\dots+x_n}{n}$$

Galeria zdjęć interaktywnych

Polecenie 1

Zastanów się, w jaki sposób można obliczyć średnią arytmetyczną zestawu danych przedstawionych w postaci graficznej.

Opracuj algorytm postępowania. Porównaj swoje propozycje z zawartymi w galerii zdjęć interaktywnych.

Polecenie 2

Zważono zawodników wagi ciężkiej, biorących udział w turnieju. Okazało się, że dwóch zawodników waży po 120 kg, dwóch po 95 kg, czterech po 110 kg, jeden 102 kg.

Przedstaw te dane na wykresie i oblicz średnią wagę zawodnika.

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Ćwiczenie 2

Ćwiczenie 3

Ćwiczenie 4

W kilku miejscowościach prowadzono pomiary temperatury powietrza. Okazało się, że w każdej z tych miejscowości średnia temperatur jest równa 2°C .

Uzupełnij tabele tych pomiarów, wpisując odpowiednie liczby.

Ćwiczenie 5

W tabeli przedstawiono liczbę punktów zdobytych przez uczniów z testu z fizyki.

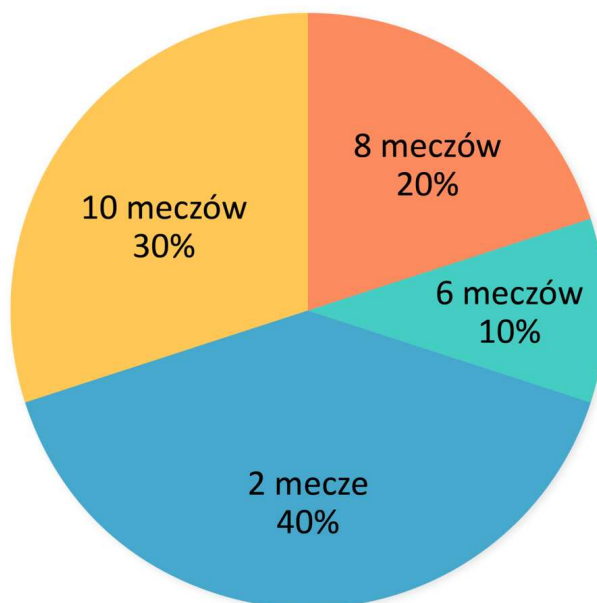
Argumenty i Wartości					
Liczba punktów	0	2	3	4	5
Liczba uczniów	2	5	4	7	2

Ćwiczenie 6

Ćwiczenie 7

Na wykresie przedstawiono procentowy podział dwudziestu zawodników w zależności od liczby meczów rozegranych w tym sezonie.

Ćwiczenie 8

Wiadomo, że średnia arytmetyczna k liczb jest równa x , natomiast średnia arytmetyczna innych n liczb jest równa y . Wykaż, że średnia arytmetyczna sumy tych liczb (czyli łącznie $k + n$ liczb) jest równa $\frac{kx+ny}{k+n}$.

Dla nauczyciela

Autor: Justyna Cybulska

Przedmiot: Matematyka

Temat: Średnia arytmetyczna

Grupa docelowa:

III etap edukacyjny, liceum, technikum, zakres rozszerzony

Podstawa programowa:

XII. Rachunek prawdopodobieństwa i statystyka. Zakres podstawowy.

Uczeń:

3) oblicza średnią arytmetyczną i średnią ważoną, znajduje medianę i dominantę.

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji
- kompetencje matematyczne oraz kompetencje w zakresie nauk przyrodniczych, technologii i inżynierii
- kompetencje cyfrowe
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się

Cele operacyjne:

Uczeń:

- oblicza średnią arytmetyczną zestawu danych
- odkrywa własności średniej
- wykorzystuje własności średniej do określania cech charakterystycznych badanego zestawu danych
- dostrzega regularności, podobieństwa oraz analogie, formułuje wnioski i na ich podstawie oblicza średnią arytmetyczną danych przedstawionych w postaci szeregu rozdzielczego, nie korzystając ze wzoru na średnią ważoną
- stosuje i tworzy strategie, rozwiązując nietypowe zadania ze statystyki

Strategie nauczania:

- konstruktywizm

Metody i techniki nauczania:

- dyskusja
- praca z ekspertem
- studium przypadku
- pentagram

Formy pracy:

- praca indywidualna
- praca w grupach
- praca całego zespołu klasowego

Środki dydaktyczne:

- komputery z dostępem do Internetu w takiej liczbie, żeby każdy uczeń miał do dyspozycji komputer
- kartony, mazaki

Przebieg lekcji

Faza wstępna:

1. Uczniowie przypominają podstawowe pojęcia statystyczne.
2. Dyskusja – w jaki sposób najszybciej (najłatwiej) można oszacować przeciętny wzrost uczniów, cenę danego towaru czy przeciętny wiek danej grupy osób. W ramach dyskusji, uczniowie wspólnie zastanawiają się też co w potocznym rozumieniu, kryje się pod pojęciem „przeciętny” lub „średni”.

Faza realizacyjna:

1. Uczniowie wspólnie oglądają materiał z sekcji „Przeczytaj” oraz galerię zdjęć interaktywnych, pod kierunkiem eksperta – wybranego wcześniej ucznia, który przygotował się w domu do wystąpienia. Ekspert objaśnia oglądany materiał, zwraca uwagę na ważne elementy i omawiane własności średniej.
2. Uczniowie wspólnie ustalają temat zajęć i określają umiejętności, które należy uzyskać.
3. Uczniowie pracują w 4 grupach. Każda z grup najpierw zbiera wśród wszystkich uczniów klasy dane na temat liczby przyniesionych tego dnia do szkoły:
  - zeszytów (gr. 1),
  - książek (gr. 2),
  - długopisów (gr. 3),
  - ołówków (gr. 4).
4. Następnie uczniowie mają zebrane dane przedstawić w postaci szeregu rozdzielczego punktowego i obliczyć średnią posiadanych przez ucznia przedmiotów (odpowiednio – zeszytów, książek, długopisów bądź ołówków).

5. Należy też scharakteryzować uczniów pod względem badanej cechy.
6. Prezentacja materiałów wypracowanych przez grupy ma charakter studium przypadku. W czasie dyskusji podsumowującej tę część zajęć, uczniowie wspólnie zastanawiają się, czy wyznaczone średnie dobrze czy źle (i dlaczego) oddały rzeczywisty obraz posiadanych przez uczniów przedmiotów.

Faza podsumowująca:

1. Końcowym elementem zajęć jest uzupełnienie przez każdą z grup pentagramu, na ramionach którego należy zapisać jedną ważną własność związaną ze średnią arytmetyczną.
W środku gwiazdy uczniowie na zielono wpisują związane z wyznaczaniem i interpretacją średniej dobrze ukształtowane umiejętności, a na czerwono wątpliwości, niezrozumiałe pojęcia, itp.
2. Nauczyciel omawia przebieg zajęć, wskazuje mocne i słabe strony pracy uczniów, przedstawiciele grup dokonują oceny koleżeńskiej członków swojej grupy.

Praca domowa:

Uczniowie w domu wykonują ćwiczenia interaktywne zawarte w sekcji „Sprawdź się”.

Materiały pomocnicze:

[Średnia arytmetyczna i mediana zestawu danych](#)

Wskazówki metodyczne:

Z galerią zdjęć interaktywnych i wiadomościami zawartymi w sekcji „Przeczytaj”, uczniowie mogą zapoznać się w domu, wtedy w czasie zajęć będzie więcej czasu na praktyczne wyznaczanie średniej i interpretację uzyskanych wyników.